

VVS-REACTIE NOTA HERVORMINGEN HOGER KUNSTONDERWIJS

Standpunt unaniem goedgekeurd op de algemene vergadering van 15 mei 2008

1. HISTORIEK

Bij de invoering van de bachelor-master structuur in Vlaanderen werd er ook een strikt onderscheid ingevoerd tussen professionele en academisch gerichte opleidingen. Vermits ervoor werd gekozen om geen professionele masters in te richten, was het niet meer dan logisch dat het hoger kunstonderwijs (HKO) besloot alle kunstopleidingen van twee cycli om te vormen naar academische bachelors (180 studiepunten) en masters (60-120 studiepunten). De kortere opleidingen werden als vanzelfsprekend professionele bachelors. Deze omvorming impliceerde een op het eerste zicht vanzelfsprekende inhoudelijke keuze, aangezien de twee cycli-opleidingen al sedert 1994 'van academisch' niveau waren. Toch bleek deze keuze niet zo logisch te zijn en gaat ze gepaard met een ingrijpende verandering. De opleidingen moeten immers geacademiseerd worden, wat betekent dat het onderwijs in hoge mate verweven moet zijn met onderzoek. Echter, deze verwevenheid is niet zo voor de hand liggend voor het hoger kunstonderwijs, want wat houdt 'onderzoek in de kunsten' eigenlijk in?

Na de invoering van de bama-structuur heeft het HKO voornamelijk te kampen gehad met discussies over de wenselijkheid van de bama-hervorming en de definitie van 'onderzoek in de kunsten' en 'academisering'. Om een antwoord op de vragen rond de structuur en het profiel van het toekomstig hoger kunstonderwijs te krijgen, heeft het departement van onderwijs een verkenning gedaan van de stand van zaken in een aantal Europese landen (onder meer Engeland, Nederland, Finland,...). Deze verkenning heeft geleid tot een nota waarin het beoogde profiel van het HKO uiteengezet wordt. De nota gaat in op de academisering en erbij horende onderzoek en doctoraten, de plaats van het HKO in het vlaamse hoger onderwijslandschap, de herschikking van het studieaanbod en de rationalisering van het kunstonderwijs, de selectie van studenten, de financiële middelen en tenslotte ook op het personeelsstatuut.

2. PROFILERING HKO EN PLAATS IN HET HOGER ONDERWIJSLANDSCHAP

2.1. PROFESSIONEEL - ACADEMISEREND

De nota stelt terecht dat academisering geen typisch Vlaams fenomeen is maar dat ook elders in Europa een dynamiek bestaat voor een sterkere inbedding van onderwijs in onderzoek. Wel typisch Vlaams, is het strikte onderscheid tussen professioneel en academisch hoger onderwijs. Dat wordt in internationale categorisering van hoger onderwijs, zelden nog gebruikt. Het binaire systeem dat met de BAMA-hervorming werd ingevoerd, bestaat voor VVS dan ook vooral in de in Bolognacontext afgesproken binariteit van de twee cycli bachelor en master (en ondertussen ook het doctoraat). Deze bevinden zich op een continuüm van minder naar meer onderzoeksinitieënd. Het onderscheid professioneel – academisch is nogal diffuus en weinig verhelderend. Bovendien kunnen ook onderzoeksinitieënde academische masters sterk praktijkgericht zijn (denk maar aan opleidingen arts/tandarts). Dat wordt overigens steeds meer gepromoot vanuit Europa, het afnemende veld en de pleitbezorgers van meer competentiegericht denken. Ook omgekeerd is ook de link met het onderzoek aan de professionele bachelors sterker geworden. VVS wenst deze dualiteit niet te versterken. Dat geldt des te meer voor het hoger kunstonderwijs, waar het onderscheid professioneel – academisch zo mogelijk nog minder relevant is. Alle kunstopleidingen zijn per definitie sterk praktijkgericht en moeten opleiden tot een grote mate van artistieke professionaliteit. VVS denkt dan ook dat het keurslijf professioneel-academisch weinig zinvol is voor de kunsten en dat men moet durven nadenken over alternatieven die meer recht doen aan de eigenheid van het artistieke.

VVS betreurt dan ook sterk dat de nota enerzijds wel vaststelt dat bijvoorbeeld in de podiumkunsten de professionele en academische opleidingen in beroepsprofiel nauwelijks verschillen en anderzijds de scheiding en binariteit wel verder wil versterken en de profielen uiteen halen. VVS vraagt zich af of het hoger kunstonderwijs in het keurslijf van het structuurdecreet wringen, wel de juiste piste is. VVS vindt dat het noodzakelijk dat het debat ten gronde wordt gevoerd over de zinvolheid om ook de artistieke opleidingen een vaste plaats te geven in de hoger onderwijsstructuur. De overheid moet zich de vraag durven stellen of 'artistieke' bachelors en masters, los van de opdeling professioneel-academisch, niet beter recht doet aan de eigenheid van het hoger kunstonderwijs. In elk geval moet erover worden gewaakt dat de plaats in de structuur een verbetering inhoudt en bijvoorbeeld niet leidt tot mindere lesbevoegdheid voor de afgestudeerden met een diploma specifieke lerarenopleiding.

2.2. ACADEMISERING

Met 'academisering' wordt het proces bedoeld waarbij hogeschoolopleidingen van 'academisch niveau' maar met een beperkte profilering op het gebied van onderzoek, in samenwerking met de universiteiten worden omgevormd tot (academische) masters. Om deze academisering te doen slagen werden er associaties opgericht. Dit academiseringsproces geldt dus ook voor het onderwijs in de kunsten, en wordt opgevat als een noodzakelijkheid in de ontwikkeling van artistieke kennis die nodig is voor de continue ontwikkeling van de kunsten als 'vakgebied.' De academisering moet er, aldus de nota, garant voor staan dat studenten worden opgeleid tot onderzoekende artiesten die innovatief en kritisch bezig zijn in hun vakgebied. De nota stelt wel dat steeds het artistieke moet primeren – al is het helemaal niet zo duidelijk wat dit dan betekent. In elk geval lijkt het niet nuttig om de academisering en het onderzoek van en in het hoger kunstonderwijs zomaar te conformeren aan wat de universiteiten in dat opzicht doen. VVS denkt dat als men wil doorgaan met academisering, er eigen academiseringscriteria moeten worden ontwikkeld voor de artistieke opleidingen en verschillende kunst disciplines. Zo zal in de kunsten het aantal docenten met een doctoraat namelijk beduidend lager liggen en kan een te hoog percentage zelfs kwaliteitsbedreigend zijn. Kwalitatief hoogstaand kunstonderwijs veronderstelt ook dat je les krijgt van toptiesten – ongeacht hun (doctoraats-) diploma.

Verder stelt de nota dat academisering het profiel van de opleiding verandert maar niet het doel. Ook dat is moeilijk te plaatsten in het kader van visitatie-accreditatie, aangezien de doelstellingen en learning outcomes toch grondig zouden moeten verschillen bij een volwaardig academische opleiding. Ook de accreditatiekaders moeten mogelijks meer worden afgestemd op de eigenheid van het hoger kunstonderwijs.

2.3. ONDERZOEK IN DE KUNSTEN

Academisering gaat dus om een sterkere inbedding van het artistieke onderwijs in onderzoek. En hier knelt het schoentje, want wat houdt dit 'onderzoek in de kunsten' exact in? Het antwoord dat in de nota geboden wordt blijft onbevredigend. De vraag of het hier al dan niet gaat om 'wetenschappelijk' onderzoek blijft onbeantwoord. Volgens het kabinet is er geen specifieke definitie nodig, wel een consensus over wat aanvaard kan worden als kwaliteitsvolle output van onderzoek in de kunsten. De nota stelt dat in principe elke vorm van artistieke output aanvaard kan worden als output van onderzoek in de kunsten. Het komt er echter op neer de output die resultaat is van onderzoek te onderscheiden van output die niet resulteert uit onderzoek. Essentieel om de kunstpraktijk te kunnen onderscheiden van de kunstpraktijk-als-onderzoek is hierbij de kwaliteitsbeoordeling. De nota stelt bovendien dat onderzoek in de kunsten op exact dezelfde wijze kan beoordeeld worden als elk ander wetenschappelijk onderzoek, met dezelfde criteria en procedures. Vandaag wordt de onderzoekskwaliteit echter nogal eenzijdig afgemeten aan publicaties en citaties in internationaal erkende tijdschriften. Waar die traditionele manier om onderzoekskwaliteit te beoordelen, te bewaken en te stimuleren al problemen oplevert voor de humane wetenschappen (letteren, geschiedenis etc), is ze totaal onaangepast aan het onderzoek in de kunsten. De output kan hier immers evenzeer een kunstwerk zijn. VVS denkt dat het noodzakelijk is om parameters en indicatoren te ontwikkelen die geschikt zijn om de kwaliteit te beoordelen van het onderzoek in de kunsten. De nota geeft hier al aan dat die door peers moet gebeuren. Daarenboven moeten er discipline-eigen indicatoren ontwikkeld worden, waarbij men rekening houdt met de internationale standaarden. VVS benadrukt dat ook voor wat betreft de onderzoeksfinanciering, er moet worden gezocht naar specifieke parameters of aparte fondsen die recht doen aan de eigenheid van het onderzoek in de kunsten. De parameters en prioriteiten zowel in de eerste als in de tweede en derde geldstroom schenken zijn momenteel totaal ontoereikend.

Hetzelfde geldt voor de huidige criteria die men hanteert voor het toekennen van doctoraatsbeurzen. Vandaag is deze nieuwe vorm nog niet ingeburgerd. Degenen die de stap zetten naar een doctoraat zijn vaak wat ouder en al enkele jaren actief in de kunstwereld. Er zijn extra inspanningen nodig om te werken aan de toegankelijkheid en vlottere doorstroom van pas afgestudeerden uit de master om de participatie en het profiel van doctorandi in de kunsten te diversifiëren.

2.4. VERANTWOORDELIJKHEID EN STRUCTUUR

Een bijkomend probleem inzake academisering en onderzoek is dat het hele academiseringsproces begeleid moet worden vanuit de universiteiten. Zij hebben weinig tot geen ervaring met disciplines waarin het artistieke primeert. Ook de noodzakelijke diversiteit in modellen voor doctoraten in de kunsten is de universitaire wereld nog vreemd. Dat maakt het moeilijk om van hieruit het academiseringsproces in de kunsten in goede banen te leiden, zeker voor bepaalde disciplines. VVS denkt dat hier naar alternatieven moet worden gezocht. De hogere kunstinstututen inschakelen voor het academiseringsproces lijkt ons een goede piste. We stellen vast dat de instututen waarvan sprake wel vaak professionele vervolgoopleidingen aanbieden en dat dit nogmaals aantoot dat het onderscheid professioneel-academisch vaak erg arbitrair is en weinig vruchtbaar.

Vreemd is dat de nota een hoofdstukje opneemt over rationalisering van het hoger onderwijs, maar met geen woord rept over de voorstellen van de commissie Soete voor de geplande overheveling van alle academiserende opleidingen naar de universiteiten. VVS heeft hier in het algemeen erg veel bedenkingen bij de rationaliseringsmeerwaarde is onzeker, de noodzaak vanuit internationale herkenbaarheid is betwistbaar, het dreigt de machtsverwichten in het vlaamse hoger onderwijslandschap verder te verstoren en monopolievorming in de hand te werken, het kan een verarming teweeg brengen voor zowel de professionele als de academiserende opleidingen, de kostenbatanalyse valt allicht negatief uit. Voor de kunstopleidingen is een overheveling nog minder evident omdat de universiteiten maar weinig expertise hebben

op het vlak van artistiek onderzoek. De universiteiten kunnen de artistieke en praktijkgerichte kwaliteit vanuit hun theoretische benadering immers onvoldoende waarborgen. De wisselwerking kan wel een meerwaarde bieden, maar het proces volledig laten aansturen vanuit de universiteit zou geen goede zaak zijn. Voor het hoger kunstonderwijs zijn daarom allicht niet de universiteiten maar wel de hogere kunstinstellingen beter geplaatst om de academisering in goede banen te leiden. VVS denkt dat deze piste verder moet worden uitgewerkt en deze instellingen ook een duidelijke plaats moeten krijgen in het hoger onderwijslandschap. Structurele banden, zowel met de professioneel gerichte bachelors in kunstopleidingen als met de universitaire opleidingen als kunstgeschiedenis, blijven wel noodzakelijk.

VVS-conclusie: studenten willen een duidelijker artistiek kader

Er is nood aan een eigen kader voor het hoger kunstonderwijs. Na het lezen van de nota blijven de studenten hier echter nogal sterk op hun honger zitten. In de discussienota komt de eigenheid van het hoger kunstonderwijs onvoldoende tot haar recht en met name in: de typologie van opleidingen, het academiseringstraject, de accreditatiecriteria, de indicatoren en parameters om de onderzoekskwaliteit te meten, de criteria voor onderzoeksfinanciering, de huidige en geplande institutionele organisatie van het hoger onderwijs... We stellen vast dat de huidige regelgeving vaak niet op maat is geschreven van het HKO en in het beste geval enkele uitzonderingen op de algemene regels voorziet om tegemoet te komen aan de artistieke specificiteit. Een eigen kader wordt niet geschetst. VVS vindt dat de nota op dit punt veel kansen mist.

3. EEN GLOBAAL RAAMWERK VOOR HET HOGER KUNSTONDERWIJS

De krijtlijnen waarbinnen de hervormingen van het hoger kunstonderwijs moeten plaatsvinden worden in de nota opgelijst.

3.1. RATIONALISERING VAN HET HOGERONDERWIJSAANBOD

Rationalisering wordt opgevat als een noodzakelijkheid om de kwaliteit van het onderwijs in de toekomst te waarborgen. In haar reactie op de nota Soete benadrukte VVS eerder als dat het niet kan gaan om besparingen en dat de doestellingen ook moeten worden verruimd naar het maximaliseren van de maatschappelijke relevantie en de democratisering. Dat komt helaas veel minder aan bod in beide nota's.

Positief aan de nota HKO is dat rationalisering hier associatieoverschrijdend bekeken moeten worden, waarbij gezocht moet worden naar mogelijkheden voor taakverdeling en samenwerking, zowel op opleidingsniveau als op niveau van de afstudeerrichtingen. VVS onderschrijft het belang van regionale én associatieoverschrijdende invalshoeken en synergiën maar stelt vast dat op het terrein de hervormingen in het hoger kunstonderwijs geketend blijven aan de levensbeschouwelijke grenzen van de associaties. Rationalisering mag er volgens VVS niet toe leiden dat het eigen karakter van de kunstopleidingen verloren gaat. Zo kan het binnen muziekopleidingen niet de bedoeling zijn om in naam van rationalisatie bepaalde instrumentale opleidingen niet langer aan te bieden. Op die manier zouden de mogelijkheden tot samenspel ernstig verkleind worden. Rationalisering mag geen voorwendsel worden om alle vakken uit het curriculum in grote groepen te gaan doceren. Geïndividualiseerd onderwijs is immers van wezenlijk belang binnen het hoger kunstonderwijs en daar mag volgens VVS niet aan geraakt worden.

VVS betreurt dat de nota Soete zonder enige nuance de binariteit professioneel- academisch en de geplande overhevelingsoperatie van de academiserende opleidingen naar de universiteiten, ook van toepassing acht op het hoger kunstonderwijs. Zoals hierboven beschreven vinden we dit voor de artistieke opleidingen een zo mogelijk nog gevaarlijkere optie en zien we een vruchtbaar alternatief in het verder uitbouwen van hogere kunstinstellingen.

Voor de verdere standpunten aangaande het rationaliseringsdebat verwijzen we naar de VVS-reactie op de nota Soete.

3.2. FINANCIERING HOGER KUNSTONDERWIJS

Het zal niet echt verwonderen dat ook het financieringsmechanisme uit het recent goedgekeurde decreet, slecht is afgestemd op de specifieke situatie van de kunstopleidingen. In het algemeen maakt het nieuwe financieringssysteem slechts financiële vooruitgang mogelijk als instellingen en opleidingen sterk groeien. Maar voor de kunstopleidingen heeft de overheid het aantal studenten beperkt (via een financiële contingentering) waardoor deze niet kunnen uitbreiden. Dankzij een amendement kunnen de kunstopleidingen er financieel wel lichtjes op vooruit gaan wanneer de totale enveloppe van de professionele of academiserende opleidingen stijgt. Het probleem blijft wel dat het maximaal aantal deftig gefinancierde studenten (de contingenten) de laatste jaren niet of nauwelijks werd aangepast. Nochtans nam het totaal aantal hogeschoolstudenten sinds 1994 wel met 12% toe. Dat wil zeggen dat er steeds meer studenten kwamen waarvoor de kunstopleidingen nauwelijks middelen krijgen. Terwijl het hele financieringssysteem gericht is op groei en een hogere studentenparticipatie, wil de overheid in de toekomst het aantal financierbare studenten zelfs nog afbouwen! De kunstopleidingen dreigen door het nieuwe decreet nog verder te worden gemarginaliseerd.

Het nieuwe financieringsdecreet lost deze historisch gegroeide onderfinanciering van het kunstonderwijs verre van op. Aangezien ook de hogescholen in het algemeen ondergefinancierd zijn en blijven, worden in veel hogescholen de middelen bestemd voor de kunstopleidingen vaak worden afgewend naar de centrale hogeschoolpot. Daardoor hebben de kunstopleidingen het water vaak helemaal aan de lippen staan.

Het gevolg van de onderfinanciering in de kunsten is dat er vaak met verouderd materiaal moet worden gewerkt, de studenten een groot deel van de materiaalkosten zelf moeten dragen.... En dat er zelfs bijkomende inschrijvingsgelden worden gevraagd (bijvoorbeeld onder de noemer ateliërgelden, materiaalkosten...) om de kosten te kunnen dekken! Bovendien worden ze vaak gevraagd zonder rekening te houden met het individuele studiepakket van de student waarin bepaalde vakken misschien niet (meer) voorkomen. Ook is het vaak niet duidelijk waaraan deze door de student opgehoeste middelen daadwerkelijk worden besteed. Tenslotte komen deze bijkomende kosten nog bovenop de gewone studiekosten én de culturele uitgaven die studenten uit deze richtingen vaak naschools doen (theater, concerten, film, tentoonstellingen en musea...) om voeling te krijgen en houden met de culturele actualiteit. De onderfinanciering van het HKO werpt zo een bijkomende financiële drempel op voor wie wil beginnen aan een kunstopleiding.

Het recent goedgekeurde decreet inzake financiering zet sterk in op rationalisering en schaalvergroting. Maar kwalitatief kunstonderwijs vergt net een sterk individuele aanpak. Grotere lesgroepen zijn voor deze opleidingen nog nefaster dan voor de rest. De bijkomende middelen die het financieringsdecreet uittrekt voor de opleidingen in de studiegebieden Muziek en Podiumkunsten en Audiovisuele en Beeldende Kunst, zijn maar binnen als ze worden gekoppeld aan een goedgekeurd rationalisatieplan. Kortom, de kunstopleidingen krijgen maar extra middelen als ze deze inzetten voor rationalisering.

VVS denkt dat er nood is aan een inhaalbeweging die de kunstopleidingen hun historische achterstand laat inhalen. Deze mag niet gekoppeld worden aan rationaliseringsoperaties gericht op minder studenten, maar de onderfinanciering daadwerkelijk aanpakken zodat de studenten niet langer de rekening gepresenteerd krijgen.

VVS pleit ervoor om garanties in te bouwen dat de middelen bestemd voor de kunstopleidingen daar ook daadwerkelijk terecht komen. Dat kan door deze kunstengelden te kleuren zodat ze niet kunnen worden afgewend naar andere bestemmingen. Een andere optie is om de kunstopleidingen een aparte structuur te geven (bvb hogere kunstinstututen) en de financiering hier rechtstreeks aan toe te kennen.

3.3. SELECTIE VAN STUDENTEN

De nota plaatst een strengere selectie, met een beperking van het aantal studenten tot gevolg, hoog op de agenda. VVS betwist de nood aan een strengere selectie. Het kan niet dat de overheid in het algemeen een verhoogde participatiegraad nastreeft in het hoger onderwijs, maar deze lijn niet doortrekt voor de kunstopleidingen. De contingenten van de deftig financierbare studenten in het kunstonderwijs groeiden de laatste jaren totaal niet mee met de stijgende studentenpopulatie in het hogescholenonderwijs in het algemeen (+ 12% sinds het hogeschooldecreet). Dat de overheid nu de onderfinanciering van de sector erkent is positief. Dat ze hieraan wil verhelpen door het studentenaantal in te krimpen, vinden we een oneigenlijke en intellectueel oneerlijke oplossing.

Strengere en centraal georganiseerd ingangsexamen:

Concreet beoogt de nota een strengere selectie bij de instroom, door middel van toelatingsproeven. Momenteel behoren deze proeven tot de autonomie van de instellingen, wat het voor de student mogelijk maakt om in één academiejaar deel te nemen aan verschillende toelatingsproeven. Om dit shoppen tegen te gaan en een algemene kwaliteit van de instroom te garanderen, speelt de overheid met de idee van centrale toelatingsexamens, georganiseerd op Vlaams niveau.

VVS is principieel tegenstander van toelatingsproeven maar gedooft deze wel als selectie criterium voor het hoger kunstonderwijs. Het is logisch dat er van de student die een opleiding dans wil aanvatten, verwacht wordt dat hij of zij enig danstalent heeft of dat iemand die muziek wil gaan studeren een instrument kan bespelen. Maar in tegenstelling tot de overheid, ziet VVS wel voordelen in de instellingsafhankelijke toelatingsproeven en dus de mogelijkheid van de student om te kunnen shoppen. Zeker gezien het hier gaat om een ingangsexamen voor opleidingen waarvoor – in tegenstelling tot voor de opleiding geneeskunde – geen duidelijke vooropleiding in het leerplichtonderwijs bestaat. Het niveau van de abiturienten kan daardoor sterk verschillen. Bovendien is er meestal niet echt een leerstof die gekend moet zijn of ingestudeerd kan worden. Daarentegen kan de student wel leren uit zijn mislukte pogingen. Laten we ook niet vergeten dat het hier gaat om evaluaties in de artistieke sector. Een subjectief element valt niet uit te sluiten, waardoor studenten gebaat kunnen zijn met meerdere pogingen en dat aan verschillende instellingen. Dat geldt nog meer omdat de vorm en criteria van de ingangsexamens een afspiegeling zijn van de eigen pedagogische accenten die in de opleiding worden gelegd. VVS meent dat wanneer een student deelneemt aan verschillende toelatingsproeven, hij of zij een beeld kan krijgen van hoe de opleiding opgevat wordt en vorm krijgt binnen die bepaalde instelling. Aan de ene instelling zal het ingangsexamen sterk focussen op kennis, aan de andere meer op techniek, aan nog een andere meer op het artistieke, aan een laatste misschien eerder op het discursieve. Door deel te nemen aan de verschillende toelatingsproeven kan de student zelf uitmaken welke instelling voor hem of haar het meest te bieden heeft. Het is immers niet enkel de opleiding die selecteert welke studenten worden toegelaten, maar evenzeer moet de student de

opleiding aan de instelling kiezen die hem het beste ligt. Het ingangsexamen kan verheldering brengen in deze studiekeuze.

VVS wijst erop dat voor de kunsten er geen centrale toelatingsproef valt te organiseren in de Heysel, zoals voor de geneeskunde.. Het is onduidelijk hoe een centrale organisatie meer kans zou geven op een kwalitatievere selectie. Het voorstel van een centraal examen lijkt eens te meer weinig afgestemd op de specificiteit van het hoger kunstonderwijs.

VVS vindt het wel noodzakelijk dat de rechtszekerheid vergroot van de potentiële student die deelneemt aan artistieke toelatingsproeven. Dat is echter duidelijk geen argument van de overheid om centrale examens te bepleiten. VVS benadrukt dat een centrale organisatie hiertoe ook niet noodzakelijk is. De rechtszekerheid kan vergroten door de instellingen te verplichten tot meer transparantie: het duidelijker op punt stellen en communiceren van de selectiecriteria per opleiding, van de puntenverdeling én de verplichting van een duidelijke motivatie in het geval van een negatieve beslissing. Bovendien ijvert VVS voor duidelijke beroepsmogelijkheden en een uitbreiding van de Raad voor Betwistingen inzake Studievoortgangsbepalingen naar toelatingsbeslissingen op grond van de artistieke toelatingsproef. Deze kunnen de rechtsbescherming vergroten zonder afbreuk te doen aan de meerwaarde van de gedecentraliseerde proeven.

Uitbreiding toelatingsproef naar nieuwe HKO- opleidingen:

Het kabinet stelt verder voor om enkele professionele bachelors, zoals 'audiovisuele technieken', die om historische redenen onder het studiegebied Industriële Wetenschappen en Techniek vallen, te integreren in het hoger kunstonderwijs. Door de IWT-opleidingen binnen de kunstopleidingen te integreren maakt men het mogelijk om toelatingsproeven te organiseren voor opleidingen waar dat nu niet mogelijk is. Dat is voor VVS geen evidentie. Creativiteit en artistiek talent hebben niet dezelfde betekenis voor een schilder als voor een montage- of geluidsman/vrouw. Binnen deze laatste discipline zal de vakkennis zwaarder doorwegen dan het artistieke of creatieve. De vraag is echter of hier technische voorkennis vereist is om aan de opleiding te kunnen beginnen. Bovendien wordt er nergens aangetoond dat de huidige kwaliteit van de opleiding of de afgestudeerden tekort schiet als gevolg van de afwezigheid van een toelatingsproef. Tenslotte is ook de vraag of een inperking van het aantal afgestudeerden uit deze opleidingen wel beantwoordt aan de arbeidsmarktsituatie en niet zou leiden tot een onderaanbod aan afgestudeerden. Voor VVS is bij een herschikking en integratie van bepaalde opleidingen in het hoger kunstonderwijs, de toelatingsproef geen automatisme.

Selectie naar de master:

Het pleidooi van de nota voor strengere selectie blijft niet beperkt tot de bachelors, maar wordt tevens uitgebreid naar de masters. De overheid vindt de automatische doorstroom naar de master niet langer een evidentie in de kunsten en wil hier een bijkomend selectiemoment invoeren.

Voor VVS is dit onbespreekbaar om de volgende redenen. Als gevolg van de vernietiging door het arbitragehof van de uitstroomfinaliteit voor de academische bachelor, betekent een bijkomende selectie naar de master dat een heel deel afgestudeerde bachelors zullen moeten uitstromen naar de arbeidsmarkt waarop hun bachelordiploma niet wordt erkend. Dat is onaanvaardbaar. Het arbitragehof heeft dat onderdeel van het structuurdecreet net vernietigd omdat het raakte aan de minimumduur van de diploma's. Als de overheid nu ook de doorstroomfinaliteit van de academische bachelor in vraag gaat stellen, dan blijft er helemaal niets meer over en heeft de bacheloropleiding geen enkele finaliteit meer. Verder is het onbegrijpelijk dat de nota over de kunsten zich doorgaans steeds wil houden aan de algemene hoger onderwijsregelgeving, maar dat niet langer doet als het gaat om de algemene doorstroomgarantie tussen de academische bachelor en master. VVS ziet geen enkele reden voor deze uitzonderingsstatus voor de kunsten. Zeker niet als het gaat om uitzonderingen die de democratische toegankelijkheid bedreigen en de studentenrechten inperken. Opnieuw lijkt deze speciale status ingegeven door de drang om zoveel mogelijk te besparen. VVS is het eens met de VLHORA die stelt dat "de kwaliteitsbewaking van de bachelor- en masteropleidingen voldoende waarborgen biedt voor een kwaliteitsvolle doorstroom naar de master". Bovendien zijn de kunstopleidingen één van de zeldzame disciplines waarin studenten ook nog in hogere jaren vaak worden tegengehouden (in de meeste opleidingen bedraagt het slaagpercentage in de hogere jaren bijna 90%). Nog meer selectie lijkt dus geen rekening te houden met de realiteit. VVS benadrukt dat studenten uit kunstopleidingen, meer dan in andere studierichtingen, gebaat zijn bij een masterdiploma om zo hun tewerkstellingskansen te vergroten, ook ten aanzien van niet-artistieke jobs. Tenslotte lijkt het erg onwaarschijnlijk dat studenten die een academisch bachelordiploma halen in de kunsten opeens niet meer zouden geïnteresseerd zijn in de academische master of niet meer over de academische vaardigheden zouden beschikken om deze aan te vatten. Bijkomende selectie en toelatingsproeven tot de master zijn voor VVS uitgesloten, in de kunstopleidingen én elders.

3.4. HERTEKENEN STUDIEAANBOD

Een hertekening van het studieaanbod wordt in de nota als noodzakelijkheid naar voren geschoven. Er wordt gesteld dat ondanks het lopende academiseringsproces, het professioneel aanbod in het hoger kunstonderwijs niet uit het oog verloren mag worden. Voor sommige specifieke beroepen zou een korter en professioneel traject hun inziens nodig en interessant zijn. De voorgestelde uitbreiding van het professioneel aanbod impliceert geen uitbreiding van het aantal opleidingen en zal dus conform de rationaliseringsgedachte moeten gebeuren. In de nota worden er een aantal concrete denkpistes ter uitbreiding van het professionele aanbod, uitgewerkt.

1. Herbekijken van de studiegebieden: omwille van historische redenen bevinden een aantal professionele opleidingen die kunstgerelateerd zijn zich binnen het studiegebied 'Industriële wetenschappen en technologie' (IWT), zoals bijvoorbeeld de professionele bacheloropleiding 'audiovisuele technieken'. Er wordt gesuggereerd om deze opleiding te integreren in het hoger kunstonderwijs. De argumentatie die hiervoor geboden wordt betreft het rationeler kunnen aanwenden van de nodige technische apparatuur en infrastructuur. Ook de opleidingen binnenhuisarchitectuur, landschaps- en tuinarchitectuur zouden omwille van hun creatieve en artistieke karakter geïntegreerd moeten worden binnen het hoger kunstonderwijs. Door de IWT-opleidingen binnen de kunstopleidingen te integreren maakt men het mogelijk om toelatingsproeven te organiseren voor opleidingen waar dat nu niet mogelijk is. Zoals eerder uiteengezet mag dit geen automatisme worden. Voor VVS is de noodzaak van deze overheveling niet helemaal duidelijk. Als deze opleidingen technisch van aard zijn, horen ze niet thuis in het hoger kunstonderwijs.
2. Uitbreiden professioneel aanbod: naast het bestaande professionele aanbod in de kunsten wenst men tevens een aantal huidige academische opleidingen te professionaliseren tot professionele bachelor. Er wordt onder meer gedacht aan de opleidingen juweelontwerp en edelsmeedkunst, mode, drama,... Voor deze omschakeling zijn er wel grondige hervormingen nodig, aangezien de doelstellingen en de learning outcomes van een professionele bachelor aanzienlijk verschillen van die van een academische bachelor. Deze omvorming vergt een macrodoelmatigheidstoets door de Erkenningscommissie en een toets nieuwe opleiding door de NVAO. VVS vindt het eigenaardig dat er enkel voor de academische opleidingen een professionele tegenhanger moet zijn. De ideologische redenen die de nota als argumentatie biedt zijn niet duidelijk. Momenteel bestaan er zowel academische kunstopleidingen zonder professionele tegenhanger, alsook professionele kunstopleidingen zonder academische tegenhanger. Volgens de nota moet die professionele tegenhanger wél komen, maar de academische variant is blijkbaar niet nodig? De bedoeling lijkt hier te liggen in de impliciete beleidsdoelstelling om studenten in kunstopleidingen zo snel mogelijk te laten afstuderen, zodat ze sneller kunnen renderen op de arbeidsmarkt? De onuitgesproken ideologische reden blijkt een grote economische fixatie op arbeidsmarktgerichtheid te zijn en op onmiddellijke inzetbaarheid. Wellicht gaat het hier om een verkapt vorm van besparing. Deze rationaliserende en besparende insteek doet geen recht aan de grote cultureel-maatschappelijke meerwaarde van deze opleidingen. De argumentatie dat voor een carrière in toneel en theater minder studiepunten nodig zijn dan voor een carrière in de muziek lijkt ongefundeerd. Bovendien zijn er een deel opleidingen die volgens de nota in aanmerking komen voor een omvorming naar professionele bachelors die nochtans sterk academisch zijn opgevat.

Bovendien wezen we er hoger al op dat het absurd is om eerst een strikt onderscheid professioneel – academisch in te voeren in de kunstopleidingen om daarna te moeten vaststellen dat de academisering afbreuk lijkt te doen aan de professionele component. VVS denkt dat er andere en betere oplossingen zijn. Zo moet er worden onderzocht of een minder doorgedreven binariteit en grotere artistieke eigenheid in de opleidingenstructuur, geen elegantere oplossing is.

3. Uitbreiding professionele bachelor beeldende vorming: wegens de populariteit van deze richting en het overaanbod van studenten, stelt de nota voor om de onderwijsbevoegdheid voor deze professionele bachelor uit te breiden naar andere instellingen. Momenteel wordt deze opleiding uitsluitend aangeboden aan Sint-Lucas te Gent en kampen ze daar met een plaatstekort. Hiertegen heeft VVS uiteraard geen bezwaar.
4. Muziek en onderwijs: binnen de opleiding muziek, stelt de nota, zijn er minstens 300 studiepunten noodzakelijk om het vereiste artistieke niveau te bereiken. Een aanzienlijk deel van de afgestudeerden komen in het onderwijs terecht en hier situeert zich het probleem volgens de nota. Als je vandaag de dag aansluitend op een masterdiploma een lerarenopleiding volgt moet je op zijn minst 330 studiepunten (5,5 jaar) verworven hebben vooraleer je kan beginnen les te geven.. Is zo'n lange opleiding hiervoor wel noodzakelijk? Een mogelijk alternatief dat in de nota geboden wordt, betreft de opleiding master muziekleraar. Die is niet hetzelfde als de huidige afstudeerrichting muziekpedagogie. Het is echter onduidelijk of men hier de indaling van de specifieke lerarenopleiding in de tweejarige master voor ogen heeft zoals die ook is doorgevoerd voor de wetenschapsmasters. VVS vindt indaling geen goede optie. Dan duurt het immers nog steeds 5,5 jaar vooraleer een student zijn diploma leraar heeft. Bovendien is de lerarenopleiding de vreemde eend in de bijt en is de meerwaarde voor de academische masteropleiding niet duidelijk. VVS pleit ervoor de specifieke lerarenopleiding los te koppelen van de master zodat ze ook simultaan kan worden gevolgd waardoor je op vijf jaar zowel je diploma leraar als je masterdiploma kan halen. Zo vermijdt je onnodige studieduurverlenging als gevolg van het gebrek aan flexibiliteit in de organisatie. Studenten moeten onmiddellijk na de bachelor aan de specifieke lerarenopleiding kunnen beginnen zodat ze die succesvol kunnen spreiden over de anderhalf of twee masterjaren. Dat wil nog steeds niet zeggen dat je leraar kan worden zonder een masterdiploma. Het doet dus helemaal geen afbreuk aan het vereiste kwaliteitsniveau van leraars in het muziekonderwijs.
5. Conservatie en restauratie: deze opleiding heeft eigenschappen van twee studiegebieden en zou daarom, volgens de nota, beter uit het hoger kunstonderwijs gehaald worden. VVS betwist niet dat deze opleiding sterk aan hervorming toe is. Het probleem met deze opleiding situeert zich vooral op kwaliteitsniveau. Kwalitatief staat deze opleiding nergens in vergelijking met de buurlanden, maar ook in vergelijking met wat van een restaurateur bijvoorbeeld verwacht wordt. Zo kunnen de studenten bijna nergens aan de slag als stagiair restaurateur, omdat de opleiding die ze genoten hebben dermate zwak was en ze voor de restauratoren eerder een last dan een hulp vormen. Een van de problemen is dat de opleiding er slechts moeizaam in slaagt om professionele docenten aan te trekken, wat tot gevolg heeft dat vele afgestudeerden binnen deze opleiding

niets zijn met hun diploma, aangezien het niet garant staat voor kwaliteit. Volgens VVS moeten hier dus dringend maatregelen ter verandering getroffen worden. De vraag is echter op welke manier de kwaliteit zou verbeteren wanneer deze opleiding niet langer als kunstopleiding zou worden beschouwd? Dat zou immers betekenen dat ze nog minder aanspraak zou kunnen maken op overheidsmiddelen. En als er sprake is van een gecombineerd studiegebied, over welke gaat het dan? Uiteraard heeft deze opleiding een academisch profiel. Het praktijkgerichte mag echter ook niet worden verwaarloosd. De Bovendien is het niet de enige artistieke opleiding met een sterk multidisciplinair karakter.

VVS is ook niet overtuigd dat studieduurverlenging de mirakeloplossing is voor de kwaliteit van deze opleiding. Het lijkt veeleer noodzakelijk om de volledige opleiding, het curriculum, de omkadering en de organisatie, grondig te herbekijken.

Al deze voorbeelden doen opnieuw de vraag rijzen of het strikte onderscheid professioneel – academisch überhaupt wel interessant en nodig is in de kunstopleidingen. Is het niet wenselijker om binnen het hoger kunstonderwijs enkel een onderscheid te maken tussen bachelor en master? VVS wil hierover een grondig debat.

3.5. HOGERE INSTITUTEN

Binnen de nota wordt er ook de piste opgenomen van de hogere kunstinstituten. Momenteel is hun plaats en rol in het landschap nog steeds erg onduidelijk. Enkele zullen structureel integreren in een bestaande hoger onderwijsinstelling, alle hebben ze een taak gekregen in het academiseringsproces.. VVS is voorstander van het verder uitwerken van deze piste aangezien op die manier het hoger kunstonderwijs een aparte plaats krijgt in het hoger onderwijs en er dus meer recht zal gedaan worden aan de eigenheid ervan. De hogere kunstinstituten kunnen worden uitgebreid. Er moet overwogen worden om alle kunstopleidingen hierin te bundelen. Op die manier worden ze autonoom, riskeert men minder oneigenlijke afwending van middelen bestemd voor de kunsten, kan de academisering zich ontwikkelen los van de minder relevante academische vereisten inzake accreditatie en kan het artistieke onderzoek worden ontwikkeld los van het keurslijf van citaties en publicaties die het financieringsdecreet de universiteiten opdrong. Zo kan het eigen denken en de eigen expertise van de kunstopleidingen zich verder ontwikkelen, waarbij de verschillende disciplines blijvend gebruik kunnen maken van hun eigen taal. Om niet helemaal geïsoleerd te worden van het hoger onderwijslandschap ziet VVS het als een absolute noodzaak om samenwerkingsverbanden te genereren tussen deze kunstinstituten en de hogescholen en universiteiten. De huidige wisselwerking zoals die bijvoorbeeld gekend is binnen de musicologie en de muziekopleidingen en de kunstwetenschappen en de kunstopleidingen mag niet verloren gaan. Het moet echter een interactie en kruisbestuiving worden tussen evenwaardige partners. Een aansturing van het academisch kunstonderwijs kan daarom beter gebeuren vanuit het vehicle van de hogere kunstinstituten dan rechtstreeks vanuit de universitaire en wetenschappelijke onderzoeksgroepen.

4. GEVOLGEN VOOR HET PERSONEEL

Al deze veranderingen binnen het hoger kunstonderwijs hebben verregaande consequenties op het personeel dat binnen het hoger kunstonderwijs lesgeeft. Want vraagt de overgang naar een volledig academische context niet meer doctorandi binnen het personeelkorps? In de nota wordt een streven naar een ideale mix van personeelsleden met verschillende competenties vooropgesteld, aangezien dit zeer belangrijk is voor een kwalitatief hoogstaand artistiek onderwijs. Het moet dus mogelijk blijven dat 'top'artiesten, ongeacht hun diploma, kunnen blijven lesgeven in het hoger kunstonderwijs. Ook VVS is hier voorstander van, aangezien er heel wat gerenommeerde kunstenaars bestaan die nooit een formele kunstopleiding genoten hebben en dus niet in het bezit zijn van een diploma. Het zou een enorm verlies zijn voor het hoger kunstonderwijs moesten deze talenten niet langer hun kennis en vaardigheden kunnen doorgeven in het onderwijs, omwille van het niet in het bezit zijn van een diploma. Wel belangrijk is dat docenten in het hoger kunstonderwijs over voldoende pedagogische kwaliteiten beschikken om les te geven.

5. CONCLUSIES

In de discussienota komt de eigenheid van het hoger kunstonderwijs onvoldoende tot haar recht. In het beste geval worden er enkele uitzonderingen naar voor geschoven op de algemene regels die rekening houden met de specificiteit van het hoger kunstonderwijs, maar een **eigen artistiek kader wordt er niet echt geschetst**. Dat geldt zo voor de profilering en plaats van het HKO in het hoger onderwijslandschap. VVS vraagt zich af of het wel een goeie piste is om het hoger kunstonderwijs in het keurslijf van het structuurdecreet te wringen en vraagt om het debat inzake het strikte **onderscheid professioneel- academisch versus artistieke** bachelor en master ten gronde te voeren. Ook moeten er eigen **academiseringscriteria én accreditatiecriteria** worden ontwikkeld voor de kunstopleidingen. Verder moeten inzake **onderzoek in de kunsten** aparte parameters en indicatoren worden ontwikkeld op de kwaliteit te meten. De criteria inzake financiering moeten worden aangepast. Er moet worden gezocht naar specifieke parameters en aangepaste criteria voor de verdeling van de onderzoeksmiddelen uit de tweede en derde geldstroom. Aparte fondsen moeten worden overwogen. Ook de **doctoraatscriteria** moeten worden aangepast aan de realiteit van het onderzoek in de kunsten. Tenslotte is de **rol van de universiteiten** voor de academisering van de kunstopleidingen ook niet zomaar

vergelijkbaar met andere types academiserende opleidingen. Universiteiten hebben te weinig ervaring met artistiek onderzoek om het proces éézijdig te kunnen aansturen. VVS loopt in het algemeen niet erg warm voor de **overheveling** van de academiserende opleidingen naar de universiteiten. Voor de kunstopleidingen is dat nog minder evident. VVS pleit ervoor om de bestaande en nieuwe **hogere kunstinstituten een grotere rol** toe te kennen in het academiseringsproces. Ze kunnen het hoger kunstonderwijs een aparte plaats geven binnen het hoger onderwijs die recht doet aan de eigenheid van het onderwijs en onderzoek in de kunsten. Deze moeten wel structurele banden hebben met de universiteit en de hogescholen.

Het raamwerk dat de discussienota vervolgens uittekent, vindt VVS te sterk vertrekken vanuit een eng economische invalshoek en besparingslogica. Dat geldt uiteraard voor het hoofdstuk rationalisering, maar ook inzake financiering blijven de extra **middelen gekoppeld aan rationaliseringsvoorwaarden** terwijl de structurele **onderfinanciering** van deze opleidingen niet wordt opgelost. VVS pleit voor een inhaalbeweging zodat de studenten niet langer de rekening gepresenteerd krijgen. Verder vraagt VVS een **kleuring** van de middelen of aparte structuren voor de kunstopleidingen zodat de middelen tenminste terecht komen bij de kunsten.

De besparingsdrift doet de nota ook pleiten voor meer en **strengere selectie van studenten**. VVS is het daar fundamenteel mee oneens, zowel voor de instroom als voor de doorstroom. Het kan niet dat de totale studentenpopulatie maar blijft groeien maar ze moet krimpen in de kunsten. Een **centraal georganiseerde toelatingsexamen** zal de kwaliteit van de selectie niet verhogen en houdt geen rekening met het feit dat toelatingsexamen vanuit de verschillende pedagogische projecten erg anders kunnen worden opgevat. Shoppen tussen toegangsexamen is nodig om een doordachte studie- en instellingskeuze te maken, omdat er geen evidente vooropleiding bestaat en een subjectief element niet valt uit te sluiten. De rechtszekerheid van de kandidaat student kan worden verzekerd door beroepsprocedures bij de Raad voor Studievoortgangsbepalingen voor hen open te stellen. Een eventuele **omvorming van bepaalde professionele bachelors tot kunstopleidingen** mag voor VVS onder geen beding leiden tot een automatisch toegangsexamen. De **bijkomende selectie** die de nota voorstelt voor de **toegang tot de master** is voor VVS onaanvaardbaar. Academische bachelordiploma's zijn op de arbeidsmarkt immers waardeloos en juridisch niet erkend. Bovendien wordt er in de kunstopleidingen meer dan in andere opleidingen nog streng geselecteerd, ook in de hogere jaren. Ook dit voorstel lijkt weer ingegeven door een besparingslogica die VVS niet onderschrijft.

Ook de concrete voorstellen tot **hertekening van het studieaanbod** verraadt een economische en besparende invalshoek. De uitbreiding van het professionele aanbod lijkt te bestaan in een **omvormingoperatie van academische opleidingen** naar professionele en het voorzien van professionele equivalenten. De bedoeling lijkt zoveel mogelijk kunststudenten zo snel mogelijk laten afstuderen. De besparende insteek doet onrecht aan de cultureel maatschappelijke meerwaarde van kunstopleidingen – ook deze van twee cycli. VVS vindt het ongezond om de tegenstelling zo verder op de spits te drijven. De voorstellen voor een sterkere verwevenheid van de master in de **muziek** met de lerarenopleiding is voor VVS geen goede oplossing. Een indaling van de specifieke lerarenopleiding in de master betekent onnodige studieduurverlenging omdat je beide niet langer simultaan kan combineren. Voor de opleiding **conservatie en restauratie** ziet VVS niet in hoe het kwaliteitsprobleem opgelost zou worden wanneer ze niet langer kunstopleiding is. De studieduurverlenging is ook geen mirakeloplossing. Hier zijn dringende kwaliteitsverbeterende maatregelen nodig.

Inzake **personeelsbeleid** waarschuwt VVS ervoor dat het belangrijk is voor de kwaliteit van de opleiding dat ook toptarijsten zonder diploma er les kunnen geven. Niet iedereen die lesgeeft in een academische kunstopleiding hoeft gedoctoreerd te hebben. Pedagogische kwaliteiten zijn wel erg belangrijk.